KES, vt. **KÄSU HANS.**

KESKER, Willem, Eesti kesk- ja väiketööstuse organiseerija, sünd. 30. IX 1872 Läänemaal Oru v. talupidaja pojana. Alghariduse sai sama valla algkoolis, mille lõpetamisel sepa juurde õpipoisiks astus ja vabal ajal oma haridust iseõppimise teel täiendas. Töötas hiljemini mitmel pool sepana ja asutas 1901. a. Tallinnas Kotsebue tän. iseseisva sepa- ja lukusepatöökoja. Töötades seal isiklikult tänapäevani, on K. hoolsa ja asjatundliku tööga oma töökojale lugupidamise ja kuulsuse võitnud. Oma igapäevase töö kõrval on K. tegev avalikus elus. Tema algatusel ja õhutusel asutati Tallinna Tööstusühisus ja Eesti Tööstusühisuste Liit, millede juhatuses ta Eesti iseseisvuse algusest peale esimehena teotseb. Olles nimetatud liidu poolt A.-S. »Näitus'e« juhatusse valitud, juhib K. A.-S. »Näitus'e« poolt korraldatud igaaastaliste näitusmesside ehituslikku osa. Kesk- ja väiketöösturite poolt on K. valitud Kaubandus-Tööstuskoja nimetatud tööstusharude sektsiooni abiesimeheks ja võtab osa Kaubandus-Tööstusministeeriumi juures töötavast Tööstusnõukogust Kaubandus-Tööstuskoja esindajana. — K. on sepa- ja rauatöö alal üldiselt asjatundjana tuntud; sel alal on ta ka tagajärjekalt teadmisi levitanud, valmistades ette oma töökojas rauatöölisi. — Raugemata on K. olnud oma ja eestlaste õiguste kättevõitmises. Üheks visamaks võitluseks kujunes K.-i palve 1912. a. Kanuti-Gild'ile teda vastu võtta gildi liikmeks, milleks K.-l oli õigus gildi põhikirja järele. 5 a. jooksul püüdis ta oma palve rahuldamist saavutada, heideldes gildi juhatuse ja võimudega; Vene revolutsioon tegi lõpu võitlusele, mida jälgis kogu eestimeelne Tallinna töösturkond.

T.

KETTLER, Goddert (Gotthard), Liivi ordumeister, hiljemini Kura hertsog, sünd. Westfaalis ca 1517/18. Oli alul reformatsiooni pooldava Kölni ppiisk., kuurvürst Hermann v. Wiedi paaž; tuli umbes 20 a.-sena Liivimaale Saksa ordu teenistusse, kus ta esmalt aug. 1551 oli ordu rahandusülemaks (Schaffer) meistri asupaigas Wõnnus; 1554—58 esineb ta Dünaburgi komtuurina. Need aa. veetis K. pea vahetpidamatult diplomaatilisil reisidel välismaal, otsides sõjalist toetust ähvardava Vene hädaohu vastu; samal ajal olevat ta ka saanud luterluse pooldajaks. Tulevikku ette nähes otsis ta juba varakult Poolaga ühendust, esinedes Münsteri (vt.) politilise mõttekaaslasena, kelle kukutamisel ta end aga oskas päästa. 14. IX. 1557 oli ordu viimaks ometi sunnitud Posvolis Poolaga kaitse ja pealetungi liitu Vene vastu sõlmima, kus juures ka K.-i sekretär Sal. Henning (vt.) viibis. 1558 märtsis sai K. ordumeister Fürstenbergi vastutuleku läbi Viljandi komtuuriks ja lasi end juulis 1558 ühtlasi meistri koadjuutoriks valida, võttes enda peale juhtimise nii puhkevas võitluses Venega, mis Liivi riiklikule liidule lõpu tegi, kui ka ordupolitikas. Maa kaitsemisel pidi ta üsna väheste jõududega opereerima (mais 1558 Narva, siis nov. s. a. Tartu päästmise katse, Tallinna vallutamine, võit Nõo juures okt. 1559, tagajärjetu tormijooks Laiuse peale, katse Viljandit päästa). Isiklik abipalve keisrilt Viinis (märtsis 1559) jäi tagajärjetuks. Kuna Eestimaa Rootsi kaitset otsis, lähenes K. ühes ppiisk. Wilhelmiga Poolale ja sõlmis aug. 1559 kun. Sigismund II-ga kaitselepingu. Tugides sellele mõjutas ta sept. 1559 ordumeistri ametist loobumise ja asus ise selle kohale. Orduriigi kokkuvarisemine ja alistumine Poolale osutusid varssi paratumatuiks: 28. XI 1561 teostati Wilnos alistumisakt. Seega lagunes Liivimaa riiklik liit: Eestimaa oli enda suvel 1561 Rootsile alla heitnud; Liivimaa (väljaarv. Riia, mis jäi aa. 1562—82 vabaks riigilinnaks) kuulus siit peale Leedu-Poolale (kusjuures Sigismund-Augusti privileeg 28. XI garanteeris usu, keele, õiguse ja mõisade omanduse); Põhja-Liivimaad hoidsid venelased enda käes; Kuramaa ja Semgallia kuulutati Poolale alluva läänina pärandatavaks hertsogiriigiks. Esimeseks hertsogiks sai K., kes 5. III 1562 kuningale läänivande andis. Sest ajast peale ei ole enam Saksa ordut Liivimaal.

Üldise kokkuvarisemise ajal oli K. sammu astunud, millega kõrgmeister Albrecht juba 1525 Preisi kasuks oli hakkama saanud ja mida Plettenberg siis oli keeldunud tegemast. K., kelle esialgne kavatsus oli olnud omandada kogu territoorium, või vähemalt Kuraja Liivimaa, pidi nüüd leppima väikese, halbade piiridega maa-alaga. Peale selle jäi ta Poola administraatoriks Liivimaal, kuid ainult kuni 1566. a.-ni, mil Liivimaa, vastu K.-i tahtmist ja vastolus 1561. a. kinnitatud lepinguga Leeduga ühendati, täh. sai lihtsalt Leedu-Poola riigi provintsiks. Kuramaast oli Grobin juba Vene sõjast alates Preisile panditud (kuni 1609). Pilteni piiskopkond, kus 1583. a.-ni endine Ivan IV armust »Liivimaa kuningas« Magnus (vt.) asupaika pidas, oli K.-le kättesaamatu ja anti 1585 samuti Preisile pandiks (kuni 1612). Uue hertsogkonna riigikorra aluseks olid n. n. »*Privilegium Sigismundi Augusti*«, samaaegne n. n. »*Provisio ducalis*«, 7. III 1562 Kuramaa seisustele antud hertsogi privileeg ja selle laiendus »*Privil. Gotthardianum*« 1570. a.-st. Kaaluv mõju maapäevil, millistest märtsist 1563 alates kaheksa K.-i ajal